

megfelelő légkör kialakítását, a nyilvános, őszinte és építő jellegű bírálat fejlődését.

A tudományos és művészeti akadémiák szerepét taglalva, érdekes összehasonlító adatokat közöl az akadémiák tagságáról a Szovjetunióban, az Amerikai Egyesült Államokban és hazánkban. Ebből megtudhatjuk, hogy Jugoszláviában 1981-ben a nyolc tudományos és művészeti akadémiának összesen 312 rendes és 273 levelező tagja volt. A következő fejezetben a Nobel-díjas tudósokról és művészekről és az AVNOJ-díjban részesült alkotókról közöl táblázatokat.

Könyvének utolsó fejezeteiben az egyes országok részvételét (részarányát) mutatja be a tudomány világ-méretű fejlődésében, rámutat a tudományban és a tudományos kutatómunkában jelentkező káros, sőt torz jelenségekre (az anyagi érdekek túltengésére, kétes értékű alkotások „forgalmazására”, a középszerűség térhódítására tudományos berkekben), kihangsúlyozva az igazi emberi értékek megbecsülésének és bizonyos erkölcsi elvek tiszteletben tartásának rendkívüli jelentőségét az emberi tevékenységnek az alkotómunkának ebben a legmagasabb szférájában.

Munkájának utolsó fejezetében a tudományfejlesztés néhány időszerű kérdését veti fel. Felsorolja azokat a feladatokat és problémákat, amelyek a tudományra várnak a rákkutatás, az új energiaforrások feltárása, a környezetvédelem stb. terén. Szorgalmazza a tudományos erőök összpontosítását, a multi- és interdiszciplináris jellegű kutatások megszervezését és a tudománynak a haladás, az ember szolgálatába való állítását. A tudomány előtt óriási távlatok nyílnak, az e célra biztosított eszközök is világméreteken növekvő irányzatot mutatnak, tehát javulnak a feltételek és a lehetőségek a még fel nem fedett titkok feltárására. A lehetőségek ésszerű és hatékony felhasználásához e téren is megfelelő fejlesztési stratégiákra van szükség. Ennek kimunkálásához kétségtelenül Sarić professzor könyve is jelentős hozzájárulást képvisel.

Hiszem, hogy mindazokra a tudósokra és a jövő tudósaira, akik ezt a művet kézbe veszik és gondosan áttanulmányozzák, tudományos munkásságukban hasznos támponttúl és eligazodásul szolgálhat és fejlődésükre serkentőleg, bátorítólag fog hatni.

TÓTH LAJOS

MADARÁSZ FERENC: ÓVODAI KÖRNYEZETISMERET

A múlt év végén az újvidéki FORUM kiadó gondozásában megjelent egy könyv *Óvodai környezetismeret* — Az óvodai környezetismereti foglalkozások eredményességének empirikus-összehasonlító pedagógiai vizsgálata feladatlaprendszerek segítségével — címmel.

Sokéves munka gyümölcset jelent ez a kiadvány, amelyet Madarász Ferenc kandidátusi értekezés formá-

jában 1982-ben a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen védett meg, Vág Ottó kandidátus vezetésével.

Szerkezete tudományos kutatómunkára enged következtetni, amely — mint ahogyan arra a szerző előszavában utal — a vajdasági óvodai rendszer és az eddigi pedagógiai gyakorlat több éves tanulmányozásán, valamint a vajdasági óvónőkép-

zés területén végzett eddigi elméleti és gyakorlati tevékenység során szerzett tapasztalatokon alapul. Célja és rendeltetése, hogy hozzájáruljon a nevelés korszerűsítéséhez, az oktatói-nevelői munka hatékonyságának fokozásához. A mintegy 230 oldalra kiterjedő szövegben megtalálhatók a probléma elméleti megközelítése, hipotézisek, a tudás felmérésére szolgáló eszközök leírása, a vizsgált minta leírása, számadatok, táblázatok, és magyarázatok sokasága. Első pillanatra örömmel nyugtázzuk, hogy egy olyan munkával gazdagodott az egyébként, különösen magyar nyelven rendkívül szegény óvodapedagógiai szakirodalmunk, amely szilárdabb módszertani támaszt jelenthet az óvodai oktatói-nevelői munkában. A könyv alaposabb elemzése azonban rácsúfol a fentiekre, szertefoszlatta a minden bizonnyal túl korai örömet, rámutatva arra, hogy az nem egyéb a tudományos kutatás mímelésénél, teljesen félresikerült utánzásánál, hisz a szerző feltételezéseinek mindenáron való bebizonyítására irányul.

— A KUTATÁS ELMÉLETI ALAPJAI című fejezet (22—50. l.) a kutatás elméleti megalapozottságát hivatott alátámasztani. Ebben minden rendszer és különösebb ok nélkül egymást követik mások ismert gondolatai, idézetek (ezek nagy része dr. Vág Ottótól származik). A könyv szerzőjének személyes álláspontja viszont legkevésbé derül ki. Ha a Madarász által kidolgozott feladatlapok alapján véleményére mégis következtetni lehet, akkor az lényegileg eltér a J. Brunner, J. Piaget, A. Marjanović, I. Ivić által képviselt haladó szemléletektől, akikre a szerző egyébként hivatkozik. Ugyanis a Madarász által kidolgozott feladatlapok koncepciója egészében véve azt bizonyítja, hogy számára a

konkrét, tényszerű ismeretek megszerzése, a memorizálás a fontos, míg a gyermek gondolkodási műveletei elhanyagolhatók. A fejezet nem foglalkozik a vizsgálatban alkalmazott oktatási módszerekkel, illetve azok elméleti megalapozásával, s ezért célszerűtlenné válik.

— A szerző vizsgálatának egyik fontos céljaként a környezetismereti fogalmak kialakításának kérdését emeli ki (19. l.). A könyv elején olvasható zűrzavaros idézethalmaztól eltekintve azonban nem ad semmilyen módszertanilag indokolt magyarázatot arra, hogyan „alakulnak ki a fogalmak” a gyerekeknél, pedig ez fontos lenne azoknak, akik gyermekneveléssel foglalkoznak és eleget kell tenniük arra, hogy e könyvet a kezükbe vegyék. Megtalálható benne a feladatlapok ismertetése, részletes leírása (még azoké is, amelyek értéke kísérletekkel nem bizonyított), de — oktatási eszközökről lévén szó — foglalkoznia kellett volna azok alkalmazási módjával, a környezet megismertetésének folyamatába való beillesztésével, a környezet megismerésében alkalmazott más módszerekkel való összehangolásával (különösen azokkal a közvetlen módszerekkel, melyek során a gyerek eleven kapcsolatot teremt a természeti és társadalmi jelenségekkel). Tulajdonképpen összekeverte a feladatlapok útján való ismeretszerzést a fogalomalkotás folyamatával, noha ezek (mint ahogy az ebből a könyvből kiderül) nincsenek szükségszerűen kapcsolatban egymással.

Ahhoz, hogy bármely kísérleti modell megbízható adatokat szolgáltatson, amelyek alapján ténylegesen következtetni lehet valamire, elengedhetetlenül szükséges a kísérleti és ellenőrző csoportok minél több szempontú kiegyenlítése (előzetes tapasztalatok, életkor, nem, társadal-

mi és kulturális környezet szerint). A vizsgált gyerekek 7 oktatási csoportjából kettő képezte a kísérleti, 5 pedig az ellenőrző csoportot. Mindkét kísérleti csoport különböző életkorú (középső és nagy csoportos), magyar ajkú gyerekekből állt, akik állítólag már három éve jártak óvodába. Mind az öt kontroll-csoport viszont tagjaik életkorát tekintve homogén, tapasztalat szempontjából pedig különböző volt — szerbhorvát anyanyelvű gyerekek képezték őket, akik közül egyesek először, mások pedig harmadik éve voltak már óvodások. Csupán e tények alapján — a vizsgált csoportok más lényeges mutatóira utaló adatok hiányában — megkérdőjelezhető a kísérleti és ellenőrző csoport kiegyenlítetttsége, abból adódóan a végeredmények hiteltelensége, illetve a kísérlet alapján levont következtetések helyessége is. A kutatásról írt beszámoló nagy hiányossága a kísérleti és ellenőrző csoportok jellemzőinek elégtelen és zavaros differenciálása, minek következtében lehetetlenné válik a csoportok összehasonlítása, különösen a gyerekek életkora, valamint szociális és kulturális helyzetük szempontjából.

— Az egész könyv arra a kulcsfontosságú eljárásra épül, melynek során a gyerekek tényszerű ismereteinek megállapítása a kezdeti felmérés alkalmával ugyanazon feladatlap segítségével történik, amelyiket később, oktatási eszközként, az ismeret begyakorlására használ fel, hogy végül ismét ugyanazon feladatlap segítségével mérje fel a gyerekek tudását és a környezetismereti fogalmak kialakításában statisztikailag jelentős haladást állapítson meg. Az ilyen eljárás módszertanilag teljesen helytelen, hisz ily módon csupán a feladatlapok kérdéseire adandó helyes válaszok megtanulása te-

kintetében állapítható meg előrehaladás, a környezetismereti fogalmak fejlettségét illetően viszont semmit sem bizonyít, de nem is dönt meg. Emellett azon a laikus illúzión alapul, hogy a tudásfelmérő lap kérdéseire adott megfelelő válaszok megtanulása és begyakorlása növeli a tanulási képességeket is. Ha ez igaz lenne, akkor pl. lángésszé tehetnénk akár egy debilist is, megtanítva őt az intelligenciateszt feladatainak helyes megoldására.

Tekintettel arra, hogy az egész „kutatásra” azért került sor, hogy a Madarász által összeállított „egyesleges vajdasági feladatlaprendszer” fontosságát és értékét bizonyítsa (és amely a környezetismereti fogalmak eredményesebb elsajátításához kíván hozzájárulni a nagy csoportban), többet kell vele foglalkozni. A feladatlap értékére közvetlen elemzése során több fény derül, mintha azt a könyv nagyobb részét kitöltő inkorrekt és haszontalan statisztikai kimutatások alapján vitatnánk. Először is a feladatlapokon található, kizárólag fekete-fehér rajzok szűrnak szemet, melyek közül néhányról nehezen állapítható meg, mit ábrázol — kiderítése még felnőtt számára is komoly feladat. Pl. némely virág (az 59. l., melyek közül a 68. l. levő l. feladat szerint a gyerekeknek fel kell ismerniük és letakarítaniuk a kerti virágokat) szinte felismerhetetlen. Hasonló állapítható meg sok más rajzról is. A feladatlapok külalakjánál azonban még rosszabb az azokat átszövő logika, illetve a feladatlapok tartalma. Előfordulnak itt „ipari növények” (68. l., 10. feladat), a „puhatestűek” (69. l., 16/a feladat), a „mocsárban élő állatok” (73. l., 34. feladat), a „bányász munkaeszközei” (72. l., 31/b feladat) és még sok minden más, amely távol áll a gyermeki tapaszt-

talattól, az öt körülvevő valóság-megismerési módjától. Nehéz, mesterségesen kialakított fogalmak ezek, melyek lényeges ismérveit a gyerek nem képes felfogni, mellesleg, nincs is rá szüksége. Ilyen mesterkéltn pl. a 71. lapon található 26. feladat, amelyet a 63. oldalon rajzzal illusztrál: a feladatlap egyik felére szem, fül, orr és száj, míg a másikra virág, kép, gitár és alma van rajzolva. Ez arra szolgál, hogy a gyerek megállapítása, mi mivel van összefüggésben, vagyis, hogy a virág szagolható, a kép nézhető, a gitár hallgatható, az alma pedig kóstolható, ehető. A példa nem más, mint a feladatlap megalkotójának sémája, mert figyelmen kívül hagyja azt, hogy az alma is illatos és szagolható, vagy hogy a virág is lehet szemlélődés tárgya. Ezek szerinte téves válaszok. Valóban nehéz eltalálni, hogyan vezették rá a gyerekeket a „helyes” válaszokra, ill. hogyan idomították be őket a feladatlapok logikájának alkalmazására, megkerülve ugyanakkor a valóságot, az életet, a személynegatív tapasztalatot? Hasonló fogalomzavart okozhat a 73. lapon levő 34. feladat, amelyet a 65. oldal illusztrál rajzzal. Ez esetben az egyes állatokat össze kell kötni a megfelelő környezettel, a mocsárral, az erdővel vagy a házzal. Eszerint lovat nem láthatunk mocsár mellett vagy az erdőben, a lepkének és a szúnyognak viszont kizárólag ott a helye? Még inkább zavart keltő, az elemi logikának és az egészséges tapasztalatnak ellentmondó a 73. oldalon levő 35. feladat, amelynek illusztrálása a 66. oldalon található, miszerint a nyárra a fagyalt, a dinnye, az aratógép, a fürdőzők, nyaralók és sátorozók, míg az őszre a kukoricatörő ember, a szüretelő lány, a traktor és a szilva kell hogy emlékeztessen. Vajon ezzel

fagyaltot nem ehetünk, aratógépet nem látni, csakúgy, mint nyáron traktort stb.

A feladatok tartalma mellett vitatható a megoldások módja is. Ezek azon unalmas tudásfelmérő lapokra emlékeztetnek, ahol a helyes választ be kell karikázni, és a megoldás kevés logikus következtetést (ill. a 105—110. l. jelzett gondolkodási műveletet), inkább csak közvetlen reprodukálást követel. Az esetek 3/4 részében a gyerekek válaszája a „takard le azokat az...” egyszerű utasítás végrehajtásában merül ki, ami a tárgyak megtanult elnevezéseinek formális csoportosítását jelenteli csupán, talán még néhány felismerést, a képen láthatók megnevezését és egy gyanús összefüggésmegállapítást. Nem követeli meg a szerzett ismeret átszervezését, újraértékelését, az új összefüggések feltárását, hanem csupán az óvónőktől 1 éven át tanult „helyes” válaszok egyszerű reprodukálására szorítkozik. A legjobb esetben kizárólagos módszer útján vonható le következtetés, pl. a 65. oldalon levő 12/b feladat esetében, amikor a búza, kukorica, gesztenye és banán közül kell letakarni azt, amiből a kenyér készül. Ez a gyerek számára éppen a gesztenyével és banánnal kapcsolatos tapasztalatai miatt könnyű feladat. A mód azonban a gondolkodtatás legalacsonyabb szintje, és kevésbé alkalmas a „fogalmak kialakítására”. A gyerektől voltaképpen nem is várja el, hogy a gyakorlati életben tapasztaltakat felhasználja, átszervezze és azok alapján válaszoljon, hanem a gyerek a tudást a feladatlapról szerzi, és azt ismét annak megoldására használja, tehát papírról papírra viszi. Tegyük még hozzá, hogy ott áll mögötte a felnőtt, aki meghatározza, mely válasz helyes és melyik nem, ez a módszer

pedig a hagyományos iskolai oktatás főbb fogyatékoságainak egyike.

Még kevésbé gondolkodtató a 72. oldalon levő 30. feladat (a 64. old. illusztrálva), amelynek megoldása abból áll, hogy a rajzon látható meghatározott mestenségek szerszámaikat — amelyek szintén le vannak rajzolva — letakarja. A használatos szerszám, ugyanis a mester mellé is le van rajzolva, így a gyerekek csak fel kell ismernie, ami minden előzetes tudás nélkül sem nehéz.

— Önkényeseknek és az esetek többségében illuzórikusoknak mondhatók azok az állítások, melyek szerint a feladatlapok megoldásai a gyerekektől olyan gondolkodási műveleteket is követelnek, mint pl. az analízis-szintézis, összehasonlítás, összefüggés-keresés, általánosítás, absztrahálás, kiegészítés, osztályozás és rendszerezés (211. l.). Ezt több példa is bizonyítja. „Összefüggésnek” gondolkodási műveletnek tekinti azt a tevékenységet, amikor a gyerek kerti virágnak nevezi azt, ami a kertben nő, villamossági gépnek, ami árammal működik, tavaszi gyümölcsnek és főzelékfélének azt, ami tavasszal nő stb. „Általánosításnak-absztrahálásnak” (106. l.) tudja be az általános fogalom megnevezését, amely több konkrét fogalmat fed, pl. „hogyan nevezzük a gyermek-láncfüvet, ibolyát és hóvirágot egy szóval...”? A gyerekeknek megmondja a közös elnevezést, miután nekik egyenként le kell takarni azon dolgok rajzait, amelyeket az elnevezés fed. Ezzel csak az általános elnevezésnek a megtanulása bizonyított, az általánosítás mint gondolkodási művelet viszont nem. Az „általánosítás-absztrahálás” leírásai között a társadalom megismerésére vonatkozók során még több a közhely, a legelemibb fogalmak szintjén (109. l.), pl. „... az országban sok em-

ber lakik; az emberek dolgoznak; Vajdaságban az emberek sok nyelven beszélnek; a háború olyan helyzet, amelyben az emberek lövöldöznek;...”. Hasonló a helyzet az efféle bölcselkedésben is (109. l.): „... aki dolgozik, az házat építhet, autót és szép ruhát vásárolhat”, miáltal feltárja az összefüggést a pénz, a munka és a vásárlás között. Az otrombaság, a verbalizmus, a közhelyszerűség, a pedagógiai meddőség, a mesterkéeltség és a gyermek kognitív lehetőségei félreismerésének a csúcát mégis a 110. oldalon „konkretizálásként” feltüntetett tevékenység jelenti: „e művelet gyakorlása által tudatosítható, hogy a cipészesterség emberi foglalkozás, a kerékpár közlekedési eszköz, Jugoszlávia ország, a kék-fehér-piros színű zászló Jugoszlávia népének a szimbóluma...” Még ha a feladatlapok kérdéseit ügyesebben szerkesztette volna is meg, fennmaradna a kétely, vajon a gyerekek a Madarász által elvárt gondolkodási műveletek segítségével válaszoltak-e, vagy csak azt ismételték-e el, amit ugyanazokról a feladatlapokról már megtanultak. Ez utóbbi sokkal valószínűbb.

— Az egész könyvben azonban a legrejtélyesebb dolog a két feladatlap-rendszer alkalmazása, a Madarász által nagyigényűen összeállított „egyetlen egységes vajdasági feladatlap-rendszer” (16. l.) mellett — a magyarországi és a horvát. Ezen feladatlapok mint tudásfelmérő tesztek (noha nem ez a rendeltetésük, és e célra nem is alakították át őket) használatának Madarász szerint az a célja, hogy „... ellenőrizzük a Vajdaság számára készített feladatlap-rendszerünk útján szerzett adatokat” (17. l.), ui. a magyarországi feladatlapokkal elért 60%-os eredményt kritériumnak, ill. az 8 feladatlapjai használhatósága bizonyí-

tékának tekinti (206. l.). Ez a feltevés (tézis) teljesen önkényes, mert ezek közül mindegyik feladatlap más-más oktatási-nevelési program elsajátítására való, s mert a feladatlapok nem standardizáltak (nem is tudásfelmérő lapoknak készültek), ami azt jelenti, hogy eredményeik akár egyöntetűek, akár nem, nehezen vonható le belőlük bármilyen következtetés is. Még értelmetlenebbé válik az egész eljárás, ha tudjuk, hogy (lásd a 112. oldal táblázatát) nem mindegyik feladatlapot alkalmazták mindegyik csoportban a kezdeti és a befejező szakaszban is, ami legalább a bennük szerzett pontszámok összehasonlítását lehetővé tette volna, ha ez valamit is számít.

Annai azonban kiténik, hogy a horvát feladatlapokat nem azokban a csoportokban alkalmazta, amelyekben a vajdaságiakat, s az is, hogy csak a befejező szakaszban használta őket. A magyar feladatlapokat viszont — nem tudni miért — csak a kontroll csoportokban alkalmazta, míg a kísérleti csoportokban mellőzte őket. Ez utóbbiakban az év kezdetén és végén is kizárólag a vajdasági feladatlapok nyertek alkalmazást.

— Madarász módszertani tájékoztatatlansága azonban a könyv végén éri el csúcspontját. Abból a valótlan állításból kiindulva, hogy a Guilford-féle statisztikai modell megköveteli a kísérleti és ellenőrző csoport létszámának kiegyenlítését (198. l.), ő ezt meg is teszi, mivel a kísérleti csoport 25 gyereket számlál, ő az egyik ellenőrző csoportból 15, a másikkból pedig még 10 gyereket választ ki, a többi 39 gyereket viszont egyszerűen eltávolítja, nem adva számot a kiválasztás kritériumairól, ami minden rosszhiszeműség nélkül is csalásra enged következtetni. A feladatlapok eredményes al-

kalmazásának, illetve hatékonyságának bizonyítása attól függ, hogy mi szerint, és kiket hagyott ki az ellenőrző csoportból. Nem nehéz eltalálni, hogy végül is mely gyerekek kerültek az ellenőrző csoportba.

A leírt eljárásnak, amely példa nélküli a pedagógiai kutatások módszertanában, amellet, hogy kétségbe vonja a szerző kutatói becsületét, s az elemi statisztikai törvényszerűségek és az elemi logika ismeretét, még egy káros következménye van. Miatta értelmetlenné válik a létszámcsökkentés előtti eljárás egésze, számos táblázat, amelyekben feltünteti a gyerekek csoportjainak eredményeit. A feltüntetett adatoknak nincs semmilyen jelentőségük, mert nem az összehasonlítást szolgálják, holott az által válna lehetővé az elsődleges tudományos feltevés helyességének ellenőrzése.

— Az anyag ismertetése áttekinthetetlen, a szimbólumok használata nincs kifejtve, az olvasót számtalan felesleges adat és képlet árasztja el (pl. a gyerekek egyéni eredményeinek feltüntetése, az átlagszámítás képletének feltüntetése a 200. lapon), érthetetlen táblázatok, (pl. a 149. oldali), sok érthetetlen kifejezés (pl. az egyéni középéredmény, amely tulajdonképpen a pontszám, 150. l.), számadatok egész sora, amelyeknek semmilyen jelentőségük sincs (pl. a 148. oldalon fel vannak tüntetve a „középértékek”, amelyek tulajdonképpen nem azok, hanem az egyes csoportokba tartozó gyerekek pontszámának összege, a csoportokat azonban ennek alapján nem lehet összehasonlítani, mert azok különböző létszámúak); mindez ellenállhatatlanul azt sugallja, hogy a szerző ahelyett, hogy közölni próbált volna valamit az olvasóval, inkább megzavarta, hogy a statisztikai eljárás levezetésére dekoratív okok-

ból került sor, és hogy a legelemibb módszertani kultúrának is híján van.

— Nyilvánvaló, hogy a számok, statisztikai kimutatások, táblázatok egész sorának feltüntetése Madarász azon meggyőződéséből ered, hogy általuk növelheti az alkalmazott módszerek meggyőző és tudományos voltát, ill. a belőlük levont következtetések érvényességét. A 206. oldalon olvasható állítása pedig, miszerint a kísérleti csoportban mennyiségileg és minőségileg is fejlődést ért el, teljesen alaptalan, mivel ezt csak igen kezdetleges, goromba, és gyanús számadatokkal támasztotta alá. Az az igazság, hogy nincs tudományos és objektíve ellenőrizhető bizonyítéka arra, hogy „... a vajdasági feladatlaprendszer révén ki lehet alakítani a nagycsoportos vajdasági környezetismereti oktatás korszerűsített fogalmi rendszerét. (211. l.)

Hogy az általa kidolgozott feladatlapok értékét mindenáron bizonyítsa, Madarász oly módon mellőzi és torzítja a valóságot, ahogy az neki megfelel, s noha ez, sajnos, nem ritkaság a társadalomtudományok területén, tudományos módszertani ismereteinek hiányában ő ezt még palástolni sem képes.

Számba véve az elemzésben felszínre kerülteket, s mintegy válaszul a szerzőnek a jó szándékú észrevételekre való felhívására, sajnos, azt kell mondanom, hogy Madarász szerénytelenül „szerény” ebben az elvárásban, miszerint műve bármilyen előrehaladáshoz hozzájárulhat. Könyve teljesen haszontalan, csupán figyelemzértésül szolgálhat, hogy a jövőben ne kerüljön sor ilyen kiadói melléfogásra.

EMIL KAMENOV

SZILÁGYI GÁBOR

Egy tárlatról és katalógusáról — Képzőművészeti alkotások, Subotica 1944—1984

Amikor a szabadkai Képzőművészeti Találkozó mint intézmény elvállalta, hogy bemutassa a szabadkai művészek válogatott, gyűjteményes kiállítását az 1944—1984-ig terjedő időszakból, olyan lehetőséget ragadott meg, amely alkalmat adott egy alapos felmérésre. Négy évtized alkotóinak több száz alkotása révén ismertetheti azt a folyamatos alkotó munkát, amely képzőművészeti kultúrának feltehetően gazdagította, amit kiválasztott alkotásokkal bizonyíthatunk is, meg feltárhatjuk azokat az utakat is, amelyeket Szabadka alkotói megtettek hazai és külföldi érvényesülésükért.

A Bela Duranci szabadkai művészettörténész által irányított szervező csoport, Baranyi Anna, a Vá-

rosi Múzeum, Branka Šadi a Községgközi Műemlékvédő Intézet művészettörténésze, valamint a Képzőművészeti Találkozó szakmunkatársai, Katarina Mészáros műtörténész, Petar Šadi grafikusművész és Dragomir Ugren festőművész, egy nagyméretű kiállítást állítottak össze, melyre Duranci és Ugren válogatta ki az anyagot.

A kiállításra a szervező bizottság 87 személyt, hivatásos művészeket, autodidaktákat és amatőröket hívott meg. A tárlat 1984. november 18-ától 1985. április végéig állt nyitva, a Képzőművészeti Találkozó galériájában, s összesen 319 alkotás szerepelt rajta. A kiállítók névsora arról tanúskodik, hogy a szervezők számba vettek mindenkit, aki vala-